

Лехка М.-Н.Ю.

студентка,

Національний університет «Львівська політехніка»

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

У центрі уваги сучасної цивілізації перебуває розвиток людини, який є водночас і найважливішим критерієм стану суспільства, і головним важелем подальшого суспільного поступу. Зумовлено це перш за все переходом людства до інноваційного типу прогресу, глобалізацією та демократизацією суспільного життя.

Модернізація соціально-економічної, політичної, гуманітарної та інших сфер суспільного життя, євроінтеграційний курс держави, реалізація цілей сталого розвитку, визначених Указом Президента України № 722/2019 від 30 вересня 2019 р., а також нагальні завдання зміцнення національної безпеки, протидії зовнішній інформаційній та військовій агресії об'єктивно зумовлюють зростання важливості психологічного супроводу процесів, які відбуваються в українському суспільстві. Це, зі свого боку, вимагає випереджувального розвитку та підвищення результативності психологічної науки, передусім дисциплін соціально-психологічного профілю [7, с. 72–73].

Дедалі більше зростає роль цих дисциплін у науковому забезпеченні реформування освіти протягом життя, примноженні людського потенціалу, розвитку системи охорони психічного здоров'я, нарощуванні зусиль держави та громадськості, спрямованих на консолідацію українського суспільства. Соціально-психологічна і політико-психологічна проблематика охоплює сутнісне ядро трансформацій, які відбуваються в країні на тлі глобальних викликів, що постали перед людством. Психологізація освіти і підвищення психологічної компетентності громадян є важливим ресурсом

ефективного здійснення реформ, що забезпечуватимуть розвиток країни, сприятимуть досягненню миру і соціальної справедливості, дотриманню прав людини та реалізації цілей сталого зростання [3, с. 27].

У розв'язанні низки ключових проблем модернізації освітньої діяльності важливу роль відіграють знання про соціально-психологічні механізми та ключові процеси, системоутворюючі соціально-психологічні чинники, способи використання соціально і політико-психологічних ресурсів вирішення практичних завдань. Потребує узагальнення світовий досвід досліджень соціальної психології творчості, психологічних методів активізації креативності та інноваційності. Постає необхідність оновлення психологічних концепцій розвитку сучасної дитини, яка соціалізується в інформаційно насиченому і кіберопосередкованому середовищі.

Сучасна система цінностей і українська ідентичність у своєму становленні потребують доказового соціально-психологічного знання.

Соціально-психологічне і політико-психологічне забезпечення суттєвих змін в освіті України – головний напрям наукових досліджень, що сприятиме прогресу суспільства в цілому [1, с. 2–7].

Методологія науки – специфічна галузь знання, яка посідає проміжне місце в ієрархії пізнавальних сфер між конкретними науками та філософією [7, с. 72–73].

Методологія виробляє загальні підходи та принципи, але не є методичним знанням, не є «рецептурою» та «технологією» отримання нового знання. Стосовно конкретної науки методологічний аналіз містить також відповіді на питання про предмет науки, у тому числі про критерії, що відмежовують її предмет від предмета суміжних наук; про основні методи цієї науки, про будову її концептуального апарату [4, с. 13].

До методології відносять також аналіз пояснювальних принципів, що застосовуються у науці, її зв'язків з іншими науками, критичну оцінку одержаних результатів, загальну оцінку рівня й перспектив розвитку зазначеної науки тощо.

У системі міжгалузевих наук власне психологія відіграє особливу роль, оскільки:

- 1) це наука про найскладніше, що відомо людині;
- 2) у психології зливаються суб'єкт і об'єкт пізнання;
- 3) психологічна наука має унікальні практичні наслідки [5, с. 16].

В нелінійній класифікації наук Д. Кедрова психологія займає таке положення (рис. 1).

Так, відзначимо, що методи наукового дослідження – це ті прийоми й засоби, за допомогою яких отримуються факти, що використовуються для доведення положень, з яких, у свою чергу, складається наукова теорія.

Рис. 1. Місце психології у системі наук

Б. Г. Ананьєв запропонував таку класифікацію методів психологічного дослідження:

1. Організаційні методи, які визначають стратегію дослідження.
2. Емпіричні методи.
3. Методи обробки даних.
4. Інтерпретаційні методи.

Основними методами емпіричного дослідження є спостереження та експеримент.

Спостереження – цілеспрямоване, спеціально організоване сприймання предметів і явищ зовнішнього світу, метод наукового пізнання. Використовується в психології для вивчення психічної реальності та її феноменів. Позитивна риса спостереження – безпосередній зв'язок з об'єктом дослідження, негативна – пасивність дослідника, який не втручається в перебіг процесу, який вивчається.

Експеримент – спосіб чуттєво-предметної діяльності в науці, метод пізнання психічної реальності, при якому психічні явища вивчають у спеціально створених або контрольованих дослідником умовах.

Під час проведення експерименту потрібно бути упевненим, що змінні, тобто всі змінювані фактори, які варіюються, дійсно пов'язані з досліджуваним явищем, а не з якимись іншими факторами. Це: 1) незалежні змінні, які введені експериментатором і на які не можуть впливати досліджувані; 2) залежні змінні, пов'язані з поведінкою досліджуваних; 3) проміжні змінні, які слід враховувати при інтерпретації даних: психологічний стан під час експерименту, інтерес або байдужість тощо.

До допоміжних методів дослідження належать опитування та тести. Опитування – метод отримання первинної вербальної інформації, заснований на безпосередній (інтерв'ю) чи опосередкованій (анкета) взаємодії між дослідником і опитуваним (респондентом).

Тести (від англ. test – проба, випробування, іспит) – система прийомів для випробування та оцінювання окремих психічних властивостей людини. Застосовується як у наукових, так і в практичних цілях [7, с. 3].

Таким чином, методологія психології – це система принципів і способів організації та побудови теорії та практики деяких психологічних наук, їх галузей, а також вчення про цю систему. Це вчення є «корінням» дерева психологічної науки. Так, К. К. Платонов визначає методологію психології як галузь психології, що міститься на її перетині з філософією, предметом якої є відповідність мови психологічної науки, принципів психології, її методів та структури (дерева психологічної науки) принципам діалектичного матеріалізму [6, с. 13].

Список використаних джерел:

1. М'ясоїд П. А. Загальна психологія. – К.: Вища школа, 2000. – С. 65–86.
2. Основи психології: Підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К.: Либідь, 1996. – С. 46–93; С. 111–131.
3. Психологія / За ред. Ю. Л. Трофімова. – К.: Либідь, 1999. – С. 50–72.
4. Годфруа Ж. Что такое психология: В 2 т. – М.: Мир, 1992. – Т. 1, ч. 1, гл. 2; гл. 3.
5. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. – М.: Наука, 1984. – С. 12–36; С. 104–114.
6. Лурия А. Р. Лекции по общей психологии. – СПб.: Питер, 2004. – С. 14–34.
7. Немов Р. С. Психология: В 3 кн. – Кн.1.– М.: Владос, 1999. – С. 91–109.